

Keski-Pohjanmaan
hyvinvointialue

Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueen valmiussuunnitelman yleinen osa

Pasi Paasila,
Kalle Viitasalo,
Toni Rikala,
Oliver Pitkänen

Sisällysluettelo

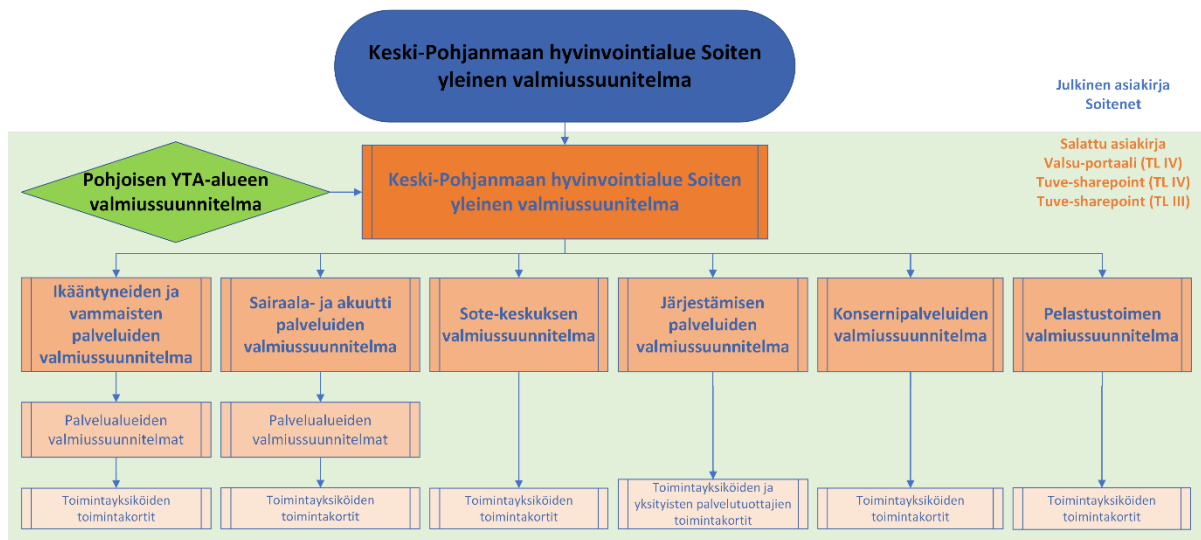
JOHDANTO	4
KÄSITTEET	6
1 Strateginen valmiussuunnitelma, varautuminen häiriötilanteisiin hyvinvointialueella	8
1.1 Turvallisuuskulttuuri ja turvallisuudenhallinta	8
1.2 Hyvinvointialueen strategia	8
1.3 Hyvinvointialueen hallintosääntö	9
1.4 Hyvinvointialueen konserniohje	10
1.5 Hyvinvointialueen viestintä	10
2 Lainsäädäntö ja ohjeet	11
2.1 Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue, Soite	11
2.2 Sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala	12
2.3 Pelastustoimen toimiala	13
2.4 Väestönsuojelu	13
3 Valmiussuunnittelun ja varautumisen kansallinen ohjaus	15
3.1 Sosiaali- ja terveydenhuollon varautumisen ohjaus	15
3.2 Pelastustoimen varautumisen ohjaus	15
3.3 Varautumisen ohjaus yhteistyöalueella	16
3.3.1 Varautumisen ohjaus sosiaali- ja terveydenhuollossa	16
3.3.2 Varautumisen ohjaus pelastustoimessa	16
4 Hyvinvointialueen uhkien tunnistamisen ja riskien arvioinnin perusteet	18
4.1 Kansallinen riskiarvio	18
4.2 Keski-Pohjanmaan alueellinen riskiarvio	19
4.3 Hyvinvointialueen uhka-arviot sekä riski- ja haavoittuvuusanalyysit	19
5 Varautumisen ja valmiussuunnittelun tarkoitus sekä tavoitteet	20
5.1 Elintärkeiden toimintojen ja palveluiden turvaaminen, jatkuvuudenhallinta	20
5.2 Häiriötilanteen hallinnan ja johtamisen edellytysten turvaaminen	20
5.3 Varautumisvelvoitteet ostopalveluissa ja sopimusperusteisessa palveluntuotannossa	21
5.4 Materiaalinen varautuminen	21
5.5 Varautumiskoulutus ja harjoitukset	22
6 Valmiussuunnitelmien ja toimenpiteiden yhteensovittaminen	23
6.1 Hyvinvointialueen varautumisen yhteensovittaminen	23

6.2 Alueellisen varautumisen yhteensovittaminen Keski-Pohjanmaalla	24
7 Hyvinvointialueen varautuminen poikkeusoloihin	25
7.1 Varausjärjestelyt ja varaamisen vastuut	25
7.2 Hyvinvointialueen viranomaisten väestönsuojelutehtävät	25

JOHDANTO

Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue Soiten valmiussuunnitelman yleisessä osassa kuvataan hyvinvointialueen varautumisen, valmiussuunnittelun sekä vasteen yleiset periaatteet, toimintamallit, vastuut ja järjestelyt.

Valmiussuunnitelman yleinen osa toimii työvälineenä ja ohjenuorana yksityiskohtaisemmassa varautumistoiminnassa, valmiussuunnittelussa sekä mahdollisten häiriötilanteiden hallinnassa. Lisäksi sitä käytetään valmiuden arvioinnissa, kehittämisessä ja päätöksenteossa.

Kuva 1: Soiten valmiussuunnitelma-arkkitehtuuri

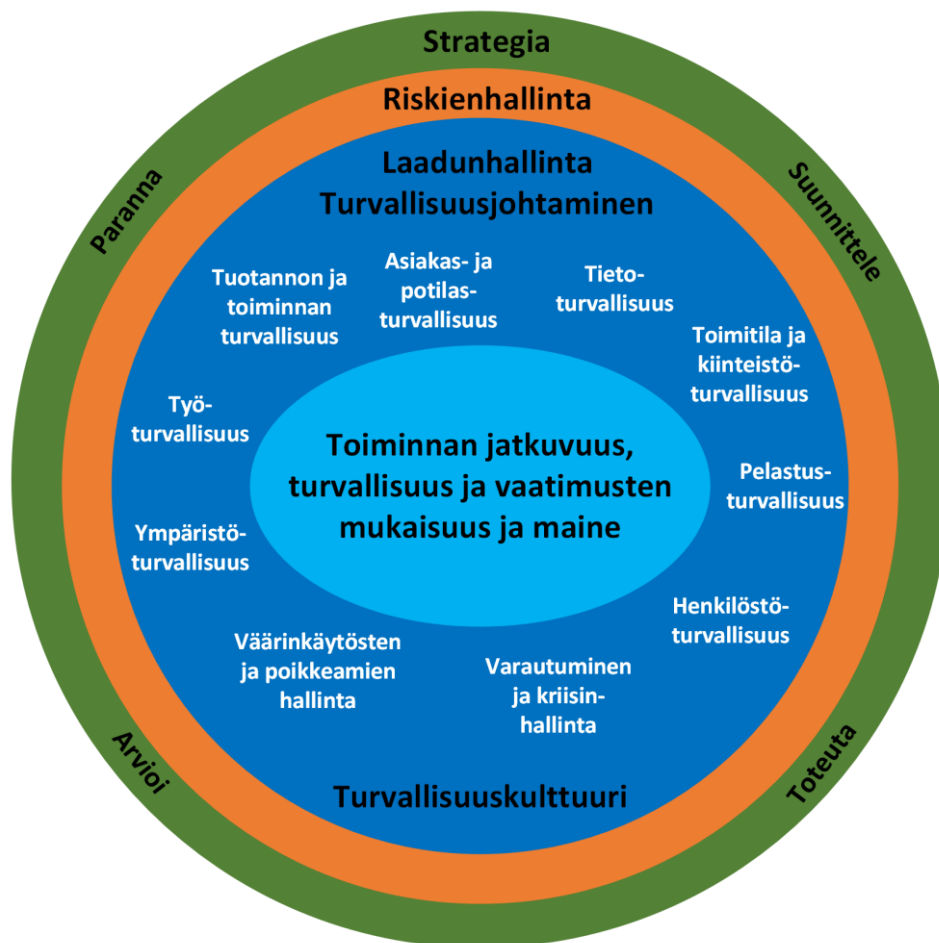
Soiten valmiussuunnittelu on osa Soiten organisaatioturvallisuuden mallia, joka on mukailtu Elinkeinoelämän keskusliiton yritysturvallisuusmallista. Sen tehtävänä on varmistaa, että jokaiseen turvallisuuden osa-alueeseen on mietitty suunnitelmat ja kehittämis ehdotukset sekä ratkaisut niiden parantamiseksi. Riskienhallinta on merkittävä osa organisaatioturvallisuusmallia. Organisaatioturvallisuudella varmistetaan organisaation toiminnan jatkuvuus eli tehtävien mahdollisimman häiriötön hoitaminen kaikissa tilanteissa.

Riskienhallinta on osa sisäistä valvontaa ja sen tehtävänä on varmistaa, että merkittävät riskit tunnistetaan, arvioidaan, mitataan ja vastuutetaan. Riskienhallinnan tavoitteena on tukea ja varmistaa Soiteessa päätettyjen toiminnallisten ja strategisten tavoitteiden saavuttamista valvomalla, että päätösten perusteena oleva tieto on riittävää ja luotettavaa, toimintojen ja johdon päätöksiä noudatetaan, ja että Soiten omaisuus on riittävällä tavalla turvattu. Riskienhallinnan tavoitteena on varmistaa, että tunnistetut ja otetut riskit ovat oikeassa suhteessa Soiten riskinkantokykyyn.

Riskienhallintatoiminnon tehtävänä on varmistaa hyvinvointialueetasolla, että kullakin sen toimialueella on riittävä koulutus, ymmärrys, ohjeistus ja työkalut sekä menetelmät ja raportointikäytännöt riskeille sekä niiden hallinnalle samalla, kun toimialueet itsenäisesti vastaavat omien alueidensa riskienhallinnasta. Soiten hallintosäännössä on kuvattu riskienhallinnan tehtävät.

Varautuminen on osa organisaatioturvallisuutta. Varautuminen on ennakoivaa toimintaa, jolla uhkien toteutumisen todennäköisyyttä, edistetään omaa *valmiutta* kohdata niitä ja luodaan edellytykset *vasteelle*. Varautumistoimenpiteitä ovat muun muassa valmiussuunnittelu, jatkuvuudenhallinta, etukäteisvalmistelut, koulutus sekä valmiusharjoitukset.

Normaalioloissa tehdään valmiussuunnittelua, jossa selvitetään muun muassa häiriötilanteiden ja poikkeusolojen vaikutukset organisaation tehtäviin ja toimintaan. Sen perusteella tehdään toiminnassa ja tehtävissä tapahtuvat muutokset sekä mietitään toiminnan jatkuvuuden turvaaminen ja toimenpiteet normaalioloihin palaamiseksi. Jatkuvuudenhallinta on organisaation prosessi, jolla tunnistetaan toiminnan uhkat ja arvioidaan niiden vaikutukset organisaatiossa ja sen toimijaverkostossa sekä luodaan toimintatapa häiriötilanteiden hallinnalle ja toiminnan jatkuvuudelle kaikissa olosuhteissa. Valmius on varautumisen tuloksena saavutettu tila, jossa kyetään vastaamaan erilaisiin uhkiin. Vaste (myös häiriötilanteen hallinta) tarkoittaa toimintaa, jolla vastataan toteutuneisiin uhkiin, minimoidaan niiden vaikutuksia, turvataan toimintojen jatkuminen häiriötilanteen aikana sekä edistetään toipumista.

Kuva 2: Organisaatioturvallisuus

KÄSITTEET

Uhka on mahdollisesti toteutuva haitallinen tapahtuma tai kehityskulku.

Uhkamalli on yleinen kuvaus turvallisuusympäristöön sisältyvistä uhkista.

Uhka-arvio on uhkamallin pohjalta laadittava arvio, jossa konkreettisesti käsitellään uhkan lähdettä, kohdetta, toteutumistapaa, todennäköisyyttä, vaikutuksia tehtävien hoitamiseen sekä vastatoimenpidemahdollisuuksia.

Riski on uhkan todennäköisyyden ja vaikutusten yhdistelmä.

Turvallisuus on tila, jossa uhkat ja riskit ovat hallittavissa.

Valmiuslainsäädäntö. Lainsäädäntö, jonka perusteella varaudutaan poikkeusoloihin ja toimitaan niissä.

Normaaliolot. Yhteiskunnan tila, jossa yhteiskunnan elintärkeät toiminnot voidaan turvata ilman, että on tarpeen mahdollistaa viranomaisten tavanomaisesta poikkeava toimivaltuuksien käyttö. Vaikka yhteiskunnan tilassa olisi häiriöitä, kyseessä on normaaliolot, jollei valtioneuvosto yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa ole todennut poikkeusoloja.

Häiriötilanne. Uhka tai tapahtuma, joka vaarantaa yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja tai strategisia tehtäviä ja jonka hallinta edellyttää viranomaisten ja muiden toimijoiden tavanomaista laajempaa tai tiiviimpää yhteistoimintaa ja viestintää. Häiriötilanteita voi esiintyä niin normaalioloissa kuin poikkeusoloissakin. Joskus käytetään myös käsitettä **erityistilanne** (esim. "terveydenhuollon erityistilanne", "vesihuollon erityistilanne", "ympäristöterveyden erityistilanne", "erityistilanteen viestintäohje").

Poikkeusolot. Valmiuslaissa (1552/2011) tarkoitettu yhteiskunnan tila, jossa on niin paljon tai niin vakavia häiriöitä tai uhkia, että on tarpeen mahdollistaa viranomaisten tavanomaisesta poikkeava toimivaltuuksien käyttö. Poikkeusolojen vallitsemisen toteaa valtioneuvosto yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa.

Tilannekuva. Koottu kuvaus vallitsevista olosuhteista, käsillä olevan tilanteen synnyttäneistä tapahtumista, tilannetta koskevista taustatiedoista ja tilanteen kehittymistä koskevista arvioista sekä eri toimijoiden toimintavalmiuksista. Tilannekuvaa tarvitaan päätöksenteon tueksi.

Tilannekeskus. Paikka tai organisaatio, jossa tietoa keräämällä, välittämällä ja analysoimalla ylläpidetään tilannekuvaa johtamista ja päätöksentekoa varten. Tilannekeskus voi toimia johtokeskuksen osana.

Johtokeskus. Toiminnan johtamista varten perustettu toiminnallinen kokonaisuus, joka käsittää henkilöstön, tilan ja välineet. Johtokeskus voi tarkoittaa suppeammin myös kiinteää, erikseen suunniteltua tilaa, josta toimintaa johdetaan.

Varmuusvarastointi. Huoltovarmuuden kannalta tärkeän materiaalin varastointi. Varmuusvarastointia ovat valtion varmuusvarastointi, turvavarastointi ja velvoitevarastointi.

Valtion varmuusvarastointi. Varmuusvarastointi, josta huolehtii Huoltovarmuuskeskus valtion edustajana. Valtion varmuusvarastoinnin piirissä on esimerkiksi polttoaineita, viljaa ja kriittisiä raaka-aineita, kuten seosmetalleja ja kemikaaleja.

Turvavarastointi. Varmuusvarastointi, josta yritys huolehtii vapaaehtoisesti turvatakseen oman toimintansa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa Valtio osallistuu turvavarastoinnin pääomakuluihin maksamalla korkotukea.

Velvoitevarastointi. Tuontipolttoaineiden ja lääkkeiden laissa säädetyn minimimäärän varmuusvarastointi, josta huolehtivat tuontipolttoaineiden maahantuoja ja tärkeimmät käyttäjät sekä lääkkeiden valmistajat, maahantuoja, kunnalliset terveydenhuollon toimintayksiköt sekä THL.

Kyberturvallisuus. Tila, jossa kybertoimintaympäristöön voidaan luottaa ja jossa sen toiminta turvataan. Kyberturvallisuuteen kuuluvat toimenpiteet, joilla voidaan ennakoivasti hallita ja tarvittaessa sietää erilaisia kyberuhkia ja niiden vaikutuksia. Kyberturvallisuudessa keskeisiä ovat tietoturvan toteuttaminen sekä kybertoimintaympäristöön kytköksissä olevien fyysisten toimintojen turvaaminen. Kyberturvallisuuteen kuuluvat järjestelyt, joilla pyritään varmistamaan tiedon saatavuus, eheys ja luottamuksellisuus. Saatavuus tarkoittaa, että tieto on hyödynnettävissä haluttuna aikana. Eheys tarkoittaa tiedon yhtäpitävyyttä alkuperäisen tiedon kanssa ja luottamuksellisuus sitä, ettei kukaan sivullinen saa tietoa.

Kriisiviestintä. Viestintä ihmisiä, ympäristöä tai organisaation toimintaedellytyksiä tai mainetta uhkaavassa poikkeuksellisessa tilanteessa. Kriisiviestintä on osa tilanteen johtamista. Kriisiviestinnässä käytetään pääasiassa samoja kanavia kuin yleensäkin, mutta tehostetusti ja nopeutetusti.

Pelastussuunnitelma. Onnettomuuksien ennaltaehkäisemiseksi ja vaaratilanteiden varalta tiettyä kohdetta varten laadittava suunnitelma. Kohde, jota varten pelastussuunnitelma laaditaan, voi olla rakennettu tai toiminnallinen (jälkimmäisestä esimerkkinä suuri yleisötapahtuma). Pelastussuunnitelmasta säädetään pelastuslaissa (379/2011).

Vaaratiedote on toimivaltaisen viranomaisen antama tiedote, jonka tarkoitus on varoittaa vaarallista tapahtumasta ja jolla annetaan toimintaohjeita. Vaaratiedotteen antamisesta säädetään laissa vaaratiedotteesta (466/2012).

Virka-apu. Lainsäädäntöön perustuva jonkin viranomaisen voimavarojen tilapäinen käyttö toisen viranomaisen toiminnan tukemiseksi. Virka-apu perustuu eri toimialojen lainsäädännössä määrättyyn oikeuteen saada apua toiselta viranomaiselta.

Väestönsuojelu. Aseellisen hyökkäyksen johdosta tapahtuva toiminta, jonka tarkoituksena on siviiliväestön suojelu hyökkäyksen vaaroilta ja auttaminen selviytymään hyökkäyksen välittömiltä vaikutuksilta sekä välttämättömien edellytysten luominen eloonjäämiselle. Väestönsuojelutehtävät on tyhjentävästi lueteltu Geneven yleissopimusten (1949) lisäpöytäkirjassa (I pöytäkirja, vuodelta 1977).

1 Strateginen valmiussuunnitelma, varautuminen häiriötilanteisiin hyvinvointialueella

Hyvinvointialueen yhdessä kuntien ja alueen muiden viranomaisten kanssa tulee huolehtia, että ihmiset saavat kaikissa tilanteissa toimintakyvyn ja hyvinvoinnin kannalta kiireelliset ja välttämättömät palvelut asuinpaikasta ja vuorokaudenajasta riippumatta.

Hyvinvointialueen varautumisen ja valmiuden tehtävät sekä vastuut jakautuvat eri toimijoille, joista keskeisimpiä ovat konsernihallinnon varautumistehtävät ja hyvinvointialueen toimialojen sekä operatiivisten toimintojen varautuminen ja jatkuvuudenhallinta. Hyvinvointialueen varautumisessa tulee erityisesti huomioida hyvinvointialueen vastuulle tulevien yhteiskunnan turvallisuusstrategian mukaisten tehtävien hoidon varmistaminen ja jatkuvuudenhallinta. Hyvinvointialueen strategiatason valmiussuunnitelma ohjaa eri toimialueiden varautumisen tehtäviä ja materiaalisia resursseja.

1.1 Turvallisuuskulttuuri ja turvallisuudenhallinta

Turvallisuuskulttuuri on organisaation kykyä ja tahtoa toimia turvallisesti, ennaltaehkäistä vaarojen toteutumista ja edistää turvallisuutta. Organisaation kokonaisturvallisuus muodostuu suunnitelmallisesta turvallisuuden varmistamisesta, sen hallinnasta ja jatkuvasta kehittämisestä. Turvallisuuskulttuuri koostuu organisaation käytöstä olevista menetelmistä, toimintatavoista ja ihmisten johtamisesta. Häiriötilanteiden aikainen turvallisuuden hallinta rakennetaan päivittäisen johtamisen, menetelmien ja käytäntöjen pohjalle.

1.2 Hyvinvointialueen strategia

Hyvinvointialueen strategia on lain edellyttämä asiakirja, jossa on huomioitu alueemme erityispiirteet. Strategiassa määritellään hyvinvointialueen tavoitteet ja palvelulupauksen keskipohjalaisille ihmisille. Soiten palvelustrategian tavoitteena on hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden parantuminen sekä palvelutarpeiden väheneminen.

Tavoitteisiin pääsyn edellytyksenä on tunnistettu alueen erityispiirteiden ja toimintaympäristön ymmärtäminen, ennaltaehkäisy, omatoiminen riskeihin varautuminen ja tarpeen mukaiset sekä lähellä saavutettavissa olevat palvelut. Tavoitteissa onnistuminen vaatii osaavaa henkilökuntaa ja riittäviä resursseja sekä palveluverkoston uudistamista yhteistyössä kuntien, yritysten, järjestöjen ja muiden keskeisten toimijoiden kanssa.

[Soiten palvelustrategia](#). Päivitetään hyvinvointialueen strategiaksi, kun se on hyväksytty.

Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueen pelastustoimen palvelutasopäätös lakisäätäinen päätös, jossa määritellään pelastustoimen palveluiden ja tehtävien järjestäminen, kehittäminen, ohjaaminen ja valvonta. Palvelutasopäätöksessä määritellään myös keskeiset linjaukset pelastustoimen järjestämiseen, pelastustoimintaan ja väestönsuojeluun liittyvästä varautumisesta ja sen kehittämisestä. Palvelutasopäätös perustuu päivitettyyn riskianalyyysiin, joka mahdollistaa palvelutarpeen mitoittamisen tarveperusteisesti tunnistettujen riskien ja uhkien mukaisesti.

1.3 Hyvinvointialueen hallintosääntö

102 § Varautuminen ja valmiussuunnittelu

- Aluevaltuusto päättää varautumisen ja valmiussuunnittelun periaatteista.
- Aluehallitus päättää varautumisen ja valmiussuunnittelun järjestämisen käytännön toteutuksesta aluevaltuuston päättämien periaatteiden mukaisesti.
 - Esitetty hallintosäännön päivityksessä muutettavaksi muotoon: ”Aluehallitus päättää varautumisen ja valmiussuunnittelun järjestämisestä aluevaltuuston päättämien periaatteiden mukaisesti.”
- Aluehallitus nimeää kokonaisturvallisuudesta vastaavan viranhaltijan.
- Toimialuejohtajat vastaavat palvelutuotannon osalta varautumisesta ja valmiussuunnittelusta.
- Hyvinvointialueen kokonaisturvallisuudesta vastaava viranhaltija koordinoi varautumisen ja valmiussuunnittelun tehtävien ja toimeenpanon yhteensovittamista sekä raportoi aluevaltuustolle.
 - Esitetty hallintosäännön päivityksessä muutettavaksi muotoon: ”Hyvinvointialueen kokonaisturvallisuudesta vastaava viranhaltija raportoi varautumisen ja valmiussuunnittelun yhteensovittamisesta aluevaltuustolle.” (Koordinaatiotehtävä on jo siirretty perustetulle ryhmälle).

103 § Kokonaisturvallisuus

- Aluevaltuusto päättää kokonaisturvallisuuden periaatteista.
- Aluehallitus päättää kokonaisturvallisuuden järjestämisen käytännön toteutuksesta aluevaltuuston päättämien periaatteiden mukaisesti.
- Hyvinvointialueen kokonaisturvallisuudesta vastaava viranhaltija vastaa kokonaisturvallisuuden hallinnan tehtävistä ja toimeenpanosta sekä raportoi aluevaltuustolle.

[Soiten hallintosääntö.](#)

Esitetty muutettavaksi hallinto- tai johtosääntöön:

Toimialuejohtaja vastaa toimialueensa varautumisen ja valmiussuunnittelun kokonaisuudesta sekä valvoo näiden järjestelyiden toteutumista.

Palvelualuejohtaja ja pelastuspäällikkö vastaa palvelualueensa varautumisen ja valmiussuunnittelun kokonaisuudesta sekä valvoo näiden järjestelyiden toteutumista

Toimintayksikön esihenkilö vastaa toimintayksikkönsä varautumisesta ja valmiussuunnittelusta.

1.4 Hyvinvointialueen konserniohje

Soiten konserniohjeessa luodaan puitteet hyvinvointialuekonserniin kuuluvien yhteisöjen omistaja-ohjaukselle hyvinvointialueen tavoitteiden mukaisesti. Konserniohjeen tarkoituksena on pyrkiä konserniin kuuluvien yhteisöjen ohjauksen yhtenäistämiseen, toiminnan avoimuuden ja läpinäkyvyyden lisäämiseen, hyvinvointialueen konserniyhteisöistä saaman tiedon laadun parantamiseen sekä tiedonkulun tehostamiseen.

[Soiten konserniohje.](#)

1.5 Hyvinvointialueen viestintä

Soiten viestintä vastaa sisäisen ja ulkoisen viestinnän suunnittelusta, tuotannoista ja kehittämisestä. Viestinnän keskeisiä tehtäviä ovat asiakas- ja asukasviestintä, markkinointi-, työyhteisöviestintä sekä saavutettavien viestintäkanavien rakentaminen ja digiratkaisut.

Viestinnän perustana ovat lainsäädäntö, ohjeet ja suositukset. Keskeisimpiä viestinnän toimintaa ohjaavia asiakirjoja ovat Soiten viestintä- ja markkinointiohjelma ja kriisiviestintäohje.

Soiten [viestintä- ja markkinointiohjelma](#).

2 Lainsäädäntö ja ohjeet

Hyvinvointialue on julkisoikeudellinen yhteisö, joka vastaa sille erikseen lailla säädettyjen tehtävien hoitamisesta. Hyvinvointialueen varautumisen ja valmiussuunnittelun tehtävät ja toiminnan sisällöt jakautuvat useille eri toimijoille. Kunkin toimijan vastuut määräytyvät hyvinvointialueen hallintosäännön ja tehtyjen sopimusten mukaisesti. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen toimialojen yhteistyöllä varmistetaan hyvinvointialueiden ja niitä kokoavien yhteistyöalueiden varautuminen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin.

Lainsäädännön lisäksi hyvinvointialueiden varautumista ja valmiussuunnittelua ohjaavat kansallinen turvallisuusstrategia sekä hallinnonalakohtaiset strategiset linjaukset.

Valmiuslain (1552/2011) 12 §:n sekä hyvinvointialuelain (611/2021) 150 §:n mukaisesti hyvinvointialueen tulee varautumistoimilla ja valmiussuunnittelulla varmistaa tehtäviensä mahdollisimman hyvän hoitaminen normaaliolojen häiriötilanteissa sekä poikkeusoloissa.

Häiriötilanne tai poikkeusolot eivät itsessään tuo helpotuksia lainsäädännön, määräysten tai ohjeiden vaatimuksiin toiminnalle. Valtioneuvosto voi poikkeusoloissa valmiuslain (1552/2011) 88 § käyttöön- otolla säätää rajattuja helpotuksia sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen vaatimuksiin. On mahdollista, että eduskunta, valtioneuvosto tai viranomaiset pitkittyneessä häiriötilanteessa säätävät muitakin helpotuksia, poikkeuksia tai lisätoimivaltuuksia. Lähtökohtana varautumisessa tulee kuitenkin olla voimassa olevien säädösten mukainen toiminta kaikissa tilanteissa.

2.1 Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue, Soite

Soite toimii Keski-Pohjanmaan maakunnan alueella. Alueen pinta-ala ilman merialueita on noin 5 220 neliökilometriä ja merialueen kanssa noin 6 460 neliökilometriä. Alue rajoittuu länsireunasta Perämereen, jossa rantaviivaa on noin 45 kilometriä ja itäreunastaan Keski-Suomen maakuntaan. Pohjoisessa alue rajoittuu Pohjois-Pohjanmaan maakuntaan, ja etelässä Etelä-Pohjanmaan sekä Pohjanmaan maakuntiin.

Soiten alueella on kahdeksan kuntaa. Maakunnassa asuu noin 68 000 asukasta. Väestöstä suurin osa noin 48 000 asukasta asuu Kokkolassa ja Lesti- ja Perhojokilaaksojen kunnissa asuu maakunnan loput asukkaat. Väestömäärä on pysynyt melko vakaana. Alle 15-vuotiaiden osuus väestöstä on maan suurin. Äidinkielenään suomea väestöstä puhuu n. 86 %, ruotsia n. 9 % ja muita kieliä n. 5 %. Evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuuluu n. 75 % väestöstä ja muihin uskontokuntiin n. 2 %. Ulkomaan kansalaisia väestöstä on 3,6 %.

Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan väestön määrä pysyy tasaisena, mutta lasten ja nuorten määrä laskee ja vanhusten määrä kasvaa. Väestön kasvu keskittyy Kokkolan alueelle, kun taas muualla maakunnan alueella väestö vähenee. Ennusteessa ei ole huomioitu, että tulevat suurinvestoinnit voivat kasvattaa alueen väestömäärää tuhansilla ihmisillä.

Keski-Pohjanmaa on hyvin maaseutuvaltainen lukuun ottamatta Kokkolan ydinkaupunkialuetta. Keski-Pohjanmaan maapinta-alasta noin 81 % on metsätalousmaata. Kahdensuuntainen pendelöinti sekä koulutus ja palvelut liikuttavat asukkaita Kokkolan ja maaseutukuntien välillä. Kokkolan

suurteollisuus alueella sijaitsee Kokkola Industrial Park (KIP), jossa on Pohjois-Euroopan suurin kemian- ja metallienjalostusteollisuuden ekosysteemi, jossa toimii useita kansainvälisiä huippuyrityksiä. Suurteollisuusalueen välittömässä läheisyydessä sijaitsee Suomen suurin irtotavara- eli bulkkisatama, Suomen suurin transitoliikennesatama sekä Suomen 5. suurin yleissatama, Kokkolan Satama Oy.

Kokkolan satamat, valtatie 8 ja 13 sekä Kokkolan, Kälviän ja Kannuksen läpi kulkeva rautatie ovat kansallisesti ja kansainvälisesti merkittäviä liikenneväyliä, joilla kulkee huomattavasti henkilö- ja rahdiliikennettä. Valtatie 28 ja kantatie 63 ovat alueellisesti merkittäviä väyliä. Lisäksi alueeseen kuuluu Kruunupyyssä sijaitseva Kokkola-Pietarsaaren lentoasema. (Keski-Pohjanmaan liitto: tilanne- ja kehityskuva 2025.)

2.2 Sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetussa laissa (612/2021) sekä valtioneuvoston asetuksessa hyvinvointialueiden varautumisesta sosiaali- ja terveydenhuollon häiriötilanteisiin (308/2023) säädetään, että valtakunnallisissa tavoitteissa määritellään tavoitteet esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon yhdenvertaisen toteutumisen ja palvelujen yhteensovittamisen edistämiseksi, hyvinvointialueiden väliselle yhteistyölle, sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan kehittämiseksi sekä alueellisen ja valtakunnallisen valmiuden ja varautumisen toteuttamiseksi.

Tavoitteet jakautuvat neljän yläperiaatteen alle. Yläperiaatteita ovat, että palvelujen laatu parane, toiminnan vaikuttavuutta lisätään, sosiaali- ja terveydenhuolto on toimiva osa yhteiskuntaa, ja että tiedon ja tutkimuksen merkitys kasvaa.

Kuvio: Valtakunnalliset tavoitteet sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiselle, STM julkaisu 2024

Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueen (YTA) kanssa tehdään yhteistyötä varautumisessa ja häiriötilanteiden ja poikkeusolojen hallinnassa sekä ylläpitää sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskuksen toimintaa. Näistä on sovittu YTA:n yhteistyösopimuksessa, jonka sisällöstä ja laadinnasta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksessa asetus hyvinvointialueiden yhteistyösopimuksen sisällöstä ja valmistelusta (309/2023).

Soite vastaa seuraavien sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tuottamisesta:

- Perusterveydenhuolto
- Erikoissairaanhoido
- Sosiaalihuolto
- Lasten-, nuorten ja perheiden palvelut
- Työikäisten palvelut
- Ikääntyneiden palvelut
- Mielenterveys- ja päihdepalvelut
- Vammaispalvelut
- Oppilas- ja opiskelijaterveydenhuolto
- Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

Sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoa ohjaavista velvoitteista säädetään:

- [Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä.](#)
- [Sosiaalihuoltolaki.](#)
- [Terveydenhuoltolaki.](#)

2.3 Pelastustoimen toimiala

Pelastustoimen tehtävistä, niiden järjestämisestä sekä varautumisesta, varautumisyhteistyöstä ja tilannekuvatoiminnasta säädetään useissa säädöksissä ja sisäministeriön ohjeissa. Keskeisimpiä ovat pelastuslaki (379/2011), laki pelastustoimen järjestämisestä (613/2021), valtioneuvoston asetus pelastustoimesta (407/2011), valtioneuvoston asetus tilanne- ja johtokeskus-järjestelyiden kokoamisesta (145/2024), sisäministeriön asetus pelastustoimen suunnitelmasta (1363/2018) sekä Pelastustoimen toimintavalmiuden suunnitteluohje (Sisäasiainministeriön julkaisuja 2025:2).

Pelastuslain mukaiset tehtävät on suunniteltava ja järjestettävä siten, että se on mahdollista myös valmiuslain mukaisissa poikkeusoloissa. Kansallisesti ja alueellisesti merkittävät riskit sekä toiminta poikkeusoloissa ja niihin varautuminen tulee huomioida pelastustoimen palvelutasopäätöksessä.

Pelastuslaitoksen tulee tehdä yhteistyötä alueellaan onnettomuuksien ehkäisemiseksi ja turvallisuuden ylläpitämiseksi.

Pelastuslaitoksen tulee tuottaa alueellaan tilannekuvaa pelastustoimintaan varautumiseksi, valmiuden säätöä ja palvelujen tuottamisen turvaamiseksi. Tilannekuvaa jaetaan muille pelastuslaitoksille alueellisen ja valtakunnallisen tilannekuvan ylläpitämiseksi.

2.4 Väestönsuojelu

Väestönsuojelu on humanitaarista toimintaa, jonka tarkoituksena on suojata väestöä ja turvata yhteiskunnan toimintakyky sodan tai sen uhan aikana. Väestönsuojelulla on kansainvälisin sopimuksin määritelty erityinen asema. Siviilien suojaamisesta on sovittu Geneven yleissopimuksessa 1949 ja väestönsuojelusta sen lisäpöytäkirjassa 1977.

Pelastuslain (379/2011) luvussa 10 säädetään väestönsuojeluun varautumisesta ja viranomaisten rooleista ja luvussa 11 väestönsuojien rakentamisesta ja ylläpidosta. Pelastuslakia täydentävät valtioneuvoston asetukset väestönsuojeluun varautumisesta (570/2024), väestönsuojista (408/2011) ja väestönsuojan laitteista ja varusteista (409/2011).

Pelastustoimen tulee varautua väestönsuojelutehtäviensä hoitamiseen suunnitelmin ja etukäteen tapahtuvin valmisteluin. Pelastustoimen tulee johtaa muita väestönsuojeluvollisia väestönsuojelun suunnittelussa ja väestönsuojeluun liittyvää yhteistoimintaa. Tätä tarkoitusta varten pelastuslaitoksen tulee asettaa alueelleen väestönsuojelun yhteistyöryhmä.

Valmiuslain (1552/2011) luvussa 17 on säädetty väestönsuojeluun liittyvistä toimivaltuuksista poikkeusoloissa sekä täsmennetty pelastuslaissa määriteltyjä viranomaisten tehtäviä. Poikkeusoloissa Suomessa asuvat 18-67-vuotiaat ovat velvollisia suorittamaan määräyksestä väestönsuojelutehtäviä. Pelastusviranomainen voi määrätä rakentamaan tilapäisiä suojia sekä luovuttamaan väestönsuojeluun tarvittavia kiinteistöjä ja tavaroita. Väestönsuojelutehtävien suorittamiseksi pelastustoimen viranomaiset, hyvinvointialueet ja kunnat perustavat johtokeskuksia ja väestönsuojelumuodostelmia. Valtioneuvosto voi tarvittaessa päättää tietyn alueen väestön tai väestönosan siirtymisestä muualle, jos se väestön turvallisuuden kannalta on välttämätöntä.

3 Valmiussuunnittelun ja varautumisen kansallinen ohjaus

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia (Valtioneuvoston julkaisu 2025:1) on valtioneuvoston periaatepäättös, joka ohjaa koko yhteiskunnan varautumista kuvaamalla kokonaisturvallisuuden yhteistoimintamallin. Sen mukaisesti yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen jatkuvuus turvataan viranomaisten, elinkeinoelämän, järjestöjen ja kansalaisten yhteistoiminnalla kaikissa olosuhteissa ja kaikilla tasoilla.

Strategiassa on kuvattu eri toimijoille määritetyt strategiset tehtävät, joilla ennalta ehkäistään ja torjutaan yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin kohdistuvat uhkat. Tehtävien toteuttaminen edellyttää sekä varautumista että vastetta. Ministeriöt vastaavat strategisten tehtävien toteutumisesta ja ohjaavat toimialojaan niihin liittyvässä varautumisessa ja vasteessa. Hyvinvointialueella on useita vastuita strategisten tehtävien toteuttamisessa.

3.1 Sosiaali- ja terveydenhuollon varautumisen ohjaus

Sosiaali- ja terveydenhuollon varautumista häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin johtaa, ohjaa, valvoo ja yhteen sovittaa sosiaali- ja terveysministeriö (STM).

Sosiaali- ja terveysministeriö ylläpitää ympärivuorokautista valmiuspäivystystä. Sosiaali- ja terveydenhuollon hallinnonalan laitoksilla eli Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella, Fimealla, Valviralla, STUK:lla ja Työterveyslaitoksella on omat vastuunsa ja tehtävänsä häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Lääkehuollon kansallista varautumista ja tilannekuvan muodostamista ohjaa, koordinoi ja yhteen sovittaa Fimea.

Valmius varmistetaan muun muassa valmiussuunnitelmin ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluin. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 51 §:n mukaan yliopistollista sairaalaa ylläpitävän hyvinvointialueen ja HUS-yhtymän tehtävänä on sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueellaan ohjata sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnittelua valtakunnallisten yhtenäisten periaatteiden mukaisesti.

[Valtioneuvoston asetus hyvinvointialueiden varautumisesta sosiaali- ja terveydenhuollon häiriötilanteisiin \(308/2023\).](#)

3.2 Pelastustoimen varautumisen ohjaus

Valtioneuvosto vahvistaa joka neljäs vuosi pelastustoimen valtakunnalliset strategiset tavoitteet sisältäen tavoitteet pelastustoimen valmiuden ja varautumisen toteuttamiseksi. Varautumiseen liittyvät strategiset vuosina 2023-2026 varautumiseen liittyviä strategisia tavoitteita ovat:

- Pelastustoimella on välitön kyky toimia suunnitellusti kaikissa turvallisuustilanteissa, ja se säilyy turvallisuuden lähipalveluna.
- Pelastustoimen alueellinen ja valtakunnallinen valmius sekä varautuminen mahdollistavat väestön suojaamisen kaikissa olosuhteissa (Valtioneuvoston päätös SM/2022/99).

Sisäministeriö (SM) johtaa, valvoo ja ohjaa pelastustoimen varautumista häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin. Ministeriö huolehtii pelastustoimen valtakunnallisista valmisteluista ja järjestelyistä,

yhteensovittaa eri ministeriöiden ja toimialojen toimintaa pelastustoimessa sekä pelastustoimen yleisestä kehittämisestä, suunnittelusta ja valtakunnallisen johtamisvalmiuden ylläpitämisestä.

Lupa- ja valvontaviraston pelastustoimi ja varautuminen -toimialan tehtäviin kuuluu pelastustoimen valvonta, pelastustoimen palvelujen laadun, saatavuuden ja tason valvonta ja arviointi, erityistä vaara aiheuttavien kohteiden ulkoisen pelastussuunnitelman ja harjoitusten toteutumisen valvonta sekä pelastustoimen valtionavustuksiin liittyvät tehtävät.

Sisäministeriön toimialaan kuuluu myös aluehallinnon yhteinen varautuminen poikkeusoloihin ja häiriötilanteisiin sekä siihen kuuluvat keskushallinnon tehtävät. Lupa- ja valvontavirasto vastaa varautumisen alueellisen yhteistyön järjestämisestä sekä alue- ja paikallishallinnon turvallisuussuunnittelun edistäminen.

3.3 Varautumisen ohjaus yhteistyöalueella

Pohjois-Suomen yhteistyöalueella on valmiutta ja varautumista ohjaava ryhmä, joka tukee sekä hyvinvointialueen ja yhteistyöalueen välistä ja sisäistä yhteistyötä eri toimijoiden kesken. Ryhmä huolehtii osaltaan yhteistyöstä puolustusvoimien, pelastuslaitoksen ja muiden viranomaisten kanssa sekä jakaa valmiussuunnittelun hyviä käytäntöjä yhteistyöalueella.

Yhteistyöalueen varautumisen ja valmiuden ohjausryhmässä on edustus ympäristöterveydenhuollosta, pelastustoimesta, alueen kunnista, perusterveydenhuollosta, erikoissairaanhoidosta ja sosiaalihuollosta.

3.3.1 Varautumisen ohjaus sosiaali- ja terveydenhuollossa

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain (612/2021) 50 § mukaisesti hyvinvointialueen tulee yhteistyössä alueen kuntien ja yhteistyöalueen muiden hyvinvointialueiden kanssa tehdä ennakoon tarvittavat valmiussuunnitelmat ja toimenpiteet, joilla varaudutaan normaaliolojen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin.

Yliopistollista sairaalaa ylläpitävällä hyvinvointialueen tehtävänä on sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueellaan ohjata sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnittelua valtakunnallisten yhtenäisten periaatteiden mukaisesti. (STM laatima ohje sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnittelusta VALSU-portaaliin)

Pohjois-Suomen yhteistyöalueella sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnittelua ohjaa ja tukee Pohjois-Suomen sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskus.

Valmiussuunnitteluprosessi rakentuu hyvinvointialueen palvelurakenteen mukaisesti yhteistyöalue-tasolta, hyvinvointialue-tason kautta toimialueille ja aina toimintayksiköihin asti. Tavoitteena on yhteensovittaa eri hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveystoimien valmiussuunnittelua ja varautumista alueiden erityispiirteet huomioiden.

3.3.2 Varautumisen ohjaus pelastustoimessa

Pohjois-Pohjanmaan pelastuslaitos vastaa pelastustoiminnan yhteistyön järjestämisestä Pohjois-Suomen pelastustoiminnan yhteistyöalueella. Yhteistoiminta sisältää mm. tilanne- ja johtokeskusjärjestelyjä sekä vaativan pelastustoiminnan erityisvalmiuksien kehittämistä ja ylläpitoa.

Poikkeusoloihin varautumisen materiaalisia valmiuksia tai valmiussuunnittelun koordinaatiota ei ole keskitetty yhteistyöalueella, mutta varautumisen ja väestönsuojelun suunnittelussa tehdään säännöllistä yhteistyötä ja yhteensovittamista yhteistyöalueen pelastuslaitosten välillä.

4 Hyvinvointialueen uhkien tunnistamisen ja riskien arvioinnin perusteet

Varautuminen perustuu tunnistettuihin uhkiin ja riskeihin. Työkaluna varautumisen painopisteiden määrittämisessä on riskiarvio, joka on analyysi toimintaympäristöanalyysissä tunnistetuista uhkista, niiden vaikutuksista ja todennäköisyydestä sekä merkityksestä organisaation toiminnalle.

4.1 Kansallinen riskiarvio

Perustan hyvinvointialueen varautumistoimenpiteille ja valmiussuunnittelulle muodostaa Kansallinen riskiarvio 2023, jonka tarkoituksena on ennakoida Suomeen mahdollisesti kohdistuvia suhteellisen äkillisiä tapahtumia, jotka vaativat viranomaisilta tavanomaisesta normaalista poikkeavia toimia tai avun pyytämistä muilta mailta. Riskiarvio on laadittu laaja-alaisessa poikkihallinnollisessa yhteistyössä.

Riskiarviossa on tunnistettu seuraavat yhteiskuntaan merkittävästi vaikuttavat uhkamallit ja häiriötilanteet:

- informaatiovaikuttaminen
- poliittinen, taloudellinen ja sotilaallinen painostus
- sotilaallisen voiman käyttö
- laajamittainen maahantulo ja painostaminen maahantulijoita ohjaamalla
- yhteiskunnan rakenteisiin tai laajoihin ihmisjoukkoihin tehty terroristinen tai muu väkivaltainen isku
- isojen väkijoukkojen, ryhmien tai yhteisöjen väkivaltainen liikehdintä tai yhteiskuntajärjestystä vaarantava toiminta
- julkisen talouden häiriöt
- rahoitusjärjestelmän häiriö
- energihuollon häiriöt
 - sähkön saannin suurhäiriö
 - polttoaineiden saannin vakavat häiriöt
- tieto- ja viestintäverkkojen ja palveluiden häiriöt
- kuljetusten jatkuvuuden häiriöt
- terveysturvallisuuden häiriöt
 - mikrobilääkeresistanssi
 - pandemia tai muu vastaava laajalle levinnyt epidemia
 - eläintautiepidemiat
- vesihuollon häiriöt
- elintarvikehuollon häiriöt ja ruoka- ja ravintoturvan heikkeneminen
- laajat tai pitkäkestoiset onnettomuustilanteet
 - merellinen monialaonnettomuus

- vakava ydinvoimalaitosonnettomuus Suomessa tai Suomen lähialueilla
- useampi yhtäaikainen laaja maastopalo
- äärimmäisen voimakas avaruusmyrsky

[Kansallinen riskiarvio 2023](#)

4.2 Keski-Pohjanmaan alueellinen riskiarvio

Kansallista riskiarviota täydentää Keski-Pohjanmaan alueellinen riskiarvio 2022, jossa huomioidaan tarkemmin alueelle ominaiset uhat tai häiriötilanteet. Alueellinen riskiarvio on laadittu sisäministeriön toimeksiannosta Keski-Pohjanmaan Alueturvan asettaman monialaisen työryhmän toimesta. Alueellinen riskinarvio sisältää alueen toimijoiden yhtenäisen käsityksen niistä koskevista uhkista ja niiden vaikutuksista.

Kansallisesta riskinarviosta poikkeavia skenaarioita ovat myrskyt ja rajuilmat, tulvat, pato-onnettomuudet, vakavat kemikaali- ja räjähdysonnettomuudet sekä alkutuotannon häiriötilanteet.

Todennäköisimpiä uhkaskenaarioita ovat myrskyt ja rajuilmat, laajat maasto- ja metsäpalot, kyber- ja ICT-häiriöt, alkutuotannon häiriötilanteet sekä tarttuvat taudit ja eläintaudit.

Vaikutuksiltaan vakavimpia uhkaskenaarioita ovat sotilaallisen voiman käyttö, kyber- ja ICT-häiriöt, vesihuollon häiriö sekä vakava kemikaali- tai räjähdysonnettomuus.

Kansallisesti ja alueellisesti arvioidut riskit muodostavat yhtenäisen perustan sille, millaisiin riskeihin viranomaisen on varauduttava. Lisäksi kukin toimija laatii ja hyödyntää varautumisessaan omia riskiarvioitaan ja arvioi riskejä yksityiskohtaisemmin suhteessa tehtäviinsä ja toimintaansa.

[Keski-Pohjanmaan alueellinen riskiarvio 2022](#)

4.3 Hyvinvointialueen uhka-arviot sekä riski- ja haavoittuvuusanalyysit

Hyvinvointialueen riskienhallintaa kehitetään jatkuvasti siten, että pystytään aktiivisesti vastaamaan muuttuvan toimintaympäristön haasteisiin, hallitsemaan olennaisiksi arvioituja riskejä.

Kansallinen- ja alueellinen riskiarvio ovat pohjana toimialueiden, palvelualueiden ja toimintayksiköiden riskiarvioille. Sosiaali- ja terveysministeriö on nostonut kansallisesta riskiarviosta seitsemäksi keskeisimmäksi uhkaskenaarioksi pandemian, terroristisen iskun, kyberiskun, voimanhuollon häiriöt, sotilaallisen voimankäytön, laajamittaisen maahantulon ja CBRNE-uhkat.

Hyvinvointialueen riskiarviossa tunnistetaan hyvinvointialueen toimintaan ja tehtävien hoitamiseen liittyviä riskejä. Hyvinvointialueen riskiarvio päivitetään valmiussuunnitelman päivittämisen yhteydessä. Soiten valmiussuunnitelman salassa pidettävässä osassa on kuvattu tarkemmin varautuminen ja toimintamallit riskiarvioissa tunnistettuihin uhkaskenaarioihin.

Pelastuslaitoksen toimiympäristö- ja riskianalyysi laaditaan pelastustason palvelutason määrittämiseksi. Analyysissä tarkastellaan onnettomuustilastoja, muita tietoaaineistoja sekä asiantuntijoiden arvioita toimintaympäristön riskien arvioimiseksi ja muutosten ennakoimiseksi. Toimintaympäristö- ja riskianalyysia täydentää pelastuslaitoksen poikkeusolojen riskiarvio sekä sodanajan uhkien arviointi.

5 Varautumisen ja valmiussuunnittelun tarkoitus sekä tavoitteet

Varautumis- ja valmiussuunnittelun tavoitteena on varmistaa organisaation omien palveluiden jatkuvuus ja mahdollisimman hyvä hoitaminen kaikissa tilanteissa.

Jatkuvuudenhallinta korostuu toimialue ja palveluyksikötason valmiussuunnitelmassa. Lisäksi on varauduttava yhdessä tunnistettuihin eri uhkamalleihin sekä poikkeuksellisiin tapahtumiin ja häiriöihin, joiden hallinta edellyttää viranomaisten ja muiden toimijoiden tavanomaista laajempaa ja tiiviimpää yhteistoimintaa sekä viestintää.

Kokonaisvalmiuden kannalta on tärkeää, että yhteistyö eri toimijoiden kesken varmistetaan niin paikallisesti, alueellisesti kuin koko yhteistyöalueella. Valmiussuunnittelua toteutetaan laajassa yhteistyössä organisaation henkilökunnan ja varautumisen sekä valmiuden keskeisten yhteistyötahojen kuntien, seurakuntien ja kolmannen sektorin sekä yksittäisten palveluntuottajien kanssa.

5.1 Elintärkeiden toimintojen ja palveluiden turvaaminen, jatkuvuudenhallinta

Jatkuvuudenhallinta on organisaation prosessi, jolla tunnistetaan toiminnan uhkat ja arvioidaan niiden vaikutukset organisaatiossa ja sen toimijaverkostossa sekä luodaan toimintatapa vakavien häiriötilanteiden hallinnalle. Jatkuvuudenhallinnassa huomioidaan normaaliolojen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin varautuminen.

Jatkuvuudenhallinta perustuu lähtökohtaisesti riskiarviotyössä tunnistettuihin riskeihin ja niiden pohjalta laadittuihin suunnitelmiin, toimintaohjeisiin sekä varautumisen toimenpiteisiin.

5.2 Häiriötilanteen hallinnan ja johtamisen edellytysten turvaaminen

Johtaminen ja päätöksenteko ovat osa valmiutta ja varautumista. Päätöksen teon tueksi tarvitaan ajantasainen tilannekuva, tilannetietoisuutta ja -ymmärrystä.

Johtaminen on kokonaisturvallisuuden näkökulmasta yksi yhteiskunnan elintärkeistä toiminnoista, joka luo pohjan muiden toimintojen turvaamiselle. Johtaminen on toiminto, joka mahdollistaa varautumiseen ja vasteeseen liittyvien toimien tehokkaan yhteensovittamisen ja toimeenpanon. Johtamiskyky on kyettävä turvaamaan kaikissa tilanteissa ja kaikilla toimintatasoilla. Tehokas häiriötilanteiden hallinta edellyttää tiivistä yhteistyötä johtamisen, tilannekuvan ja viestinnän välillä. (Turvallisuuskomitea, YTS 2025)

Tilannekuva toimii perustana häiriötilanteiden hallinnalle ja johtamiselle, resurssien kohdentamiselle, sidosryhmien tiedottamiselle sekä väestölle annettavalle viestinnälle. Tilannekuva sisältää sekä oman palvelutuotannon että ympäröivän yhteiskunnan turvallisuustilanteen ja ilmiöiden seurannan ja ennakoinnin. Sen ylläpidossa korostuvat moniammatillinen yhteistyö, ajantasaisuus ja yhteismitallisuus, jotta tietoa voidaan yhdistää valtakunnalliseen päätöksentekoon. Tilannekuvan muodostamisessa noudatetaan sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen valtakunnallisesti yhtenäisiä käytänteitä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tilannekuva

Tilannekuvan ylläpitämisestä säädetään useissa säädöksissä: keskeinen on laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (611/2021) sekä sen nojalla annettu valtioneuvoston asetus varautumisesta (308/2023), jotka velvoittavat hyvinvointialueita järjestämään valmiussuunnittelun ja tilannekuvatoiminnan yhteistyöalueiden kautta. Tilannekuvaan hyvinvointialueilla velvoittaa myös THL hallintopäätös perustuen lakiin Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksesta (668/2008) 5§:n. Lisäksi terveydenhuoltolaki (1326/2010) ja tartuntatautilaki (1227/2016) korostavat tilannekuvan merkitystä erityistilanteiden hallinnassa.

Hyvinvointialueella on lakisääteinen velvollisuus tuottaa ajantasaista ja luotettavaa sosiaali- ja terveydenhuollon tilannekuvaa päätöksenteon ja johtamisen tueksi. Tilannekuvalla tarkoitetaan kokonaisarviota palvelujärjestelmän toimintakyvystä, resursseista, väestön palvelutarpeesta sekä häiriöiden vaikutuksista.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tilannekuva muodostetaan ennakkoon määriteltujen mittareiden avulla ja sitä ylläpidetään yhteistyössä pohjoisen sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueen (YTA) valmiuskeskuksen kanssa. Hyvinvointialueet toimittavat tietonsa YTA-alueelle, joka kokoaa alueellisen tilannekuvan ja raportoi sen edelleen sosiaali- ja terveysministeriölle (STM) ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle (THL) valtakunnallisen kokonaiskuvan muodostamiseksi. Tietoa kootaan muun muassa palvelujen saatavuudesta ja kuormituksesta, henkilöstön riittävyydestä, lääke- ja hoitotarvikehuollosta, infektio-tilanteista, ensihoidosta sekä muiden viranomaisten toiminnan vaikutuksista palveluihin.

Keski-Pohjanmaan pelastuslaitos tuottaa pelastustoimen tilannekuvaa pelastustoimintaan varautumiseksi, valmiuden säatelemiseksi ja palvelujen turvaamiseksi. Pelastustoimen yhteistyöalueen (YTA Pohjoinen) tilanne- ja johtokeskus tukee pelastuslaitosta tilannekuva- ja johtamistoiminnassa sekä tuottaa tilannekuvaa yhteistyöalueella. Helsingin kaupungin pelastuslaitos vastaa pelastustoimen valtakunnallisesta tilannekuvatoiminnasta.

5.3 Varautumisvelvoitteet ostopalveluissa ja sopimusperusteisessa palveluntuotannossa

Varautumisen ja valmiussuunnittelun velvoite voi syntyä myös sopimusperusteisesti. Hyvinvointialue hyödyntää ostopalveluiden hankintaprosesseissa Sopiva-lausekkeitä.

Valtioneuvoston asetuksen mukaisesti hyvinvointialueen tulee varmistaa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden varautuminen tuotantotavasta riippumatta ja edellyttää myös yksityiseltä palvelutuottajalta suunnitelmaa valmiudesta ja jatkuvuudenhallinnasta (Valtioneuvoston asetus hyvinvointialueiden varautumisesta häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin 308/2023).

5.4 Materiaalinen varautuminen

Materiaalinen varautuminen korostuu nopeissa, äkillisissä ja pitkäkestoisissa onnettomuuksissa ja häiriötilanteissa, jotka voivat aiheuttaa haasteita suoraan tai välillisesti materiaalien saatavuudelle. Ennakkoon tehtävällä materiaallisen varautumisella ja suunnittelulla on tarkoitus turvata materiaalien riittävyys erilaisissa onnettomuus- ja häiriötilanteissa sekä poikkeusoloissa.

Materiaalinen varautuminen on kriittinen ja keskeinen osa varautumista ja jatkuvuudenhallintaa. Materiaalisessa varautumisessa korostuu toimialojen oma ja konsernipalveluiden vastuu. Toimialat vastaavat yhdessä konsernipalveluiden kanssa varautumisen kustannuksista. Kattava materiaallinen varautuminen edellyttää sopimista ja yhteensovittamista myös hyvinvointialueen kuntien kanssa.

5.5 Varautumiskoulutus ja harjoitukset

Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen tehtävien hoitaminen häiriötilanteiden ja poikkeusolojen aikana varmistetaan etukäteisvalmisteluilla, joita ovat muun muassa valmiussuunnittelu, jatkuvuudenhallinta, koulutus ja valmiusharjoitukset. Jokainen toimialue vastaa resurssiensa käytön suunnittelusta sekä henkilöstönsä kouluttamisesta ja harjoituksista. Toimijoiden välisen yhteistyön yhteensovittaminen on keskeinen osa varautumista ja häiriötilanteiden hallintaa.

Soite osallistuu vuosittain useisiin alueellisiin ja kansallisiin valmiusharjoituksiin sekä varautumiskoulutuksiin. Harjoituksia ja koulutuksia järjestävät esimerkiksi sosiaali- ja terveysministeriö, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto, Puolustusvoimat, Kyberturvallisuuskeskus ja Pelastusopisto. Toimialat vastaavat koulutus- ja harjoitustoiminnan aiheuttamista kustannuksista.

6 Valmiussuunnitelmien ja toimenpiteiden yhteensovittaminen

Viranomaisten yleisestä varautumisvelvoitteesta säädetään valmiuslaissa, jonka mukaan Valtioneuvoston, valtion hallintoviranomaisten, valtion itsenäisten julkisoikeudellisten laitosten, muiden valtion viranomaisten ja valtion liikelaitosten sekä hyvinvointialueiden ja hyvinvointiyhtymien, kuntien, kuntayhtymien ja muiden kuntien yhteenliittymien tulee valmiussuunnitelmin ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluin sekä muilla toimenpiteillä varmistaa tehtäviensä mahdollisimman hyvä hoitaminen myös poikkeusoloissa.

Soitessa varautumista yhteensovitetään eri viranomaisten, yksityissektorin ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa Keski-Pohjanmaan alueturva-foorumissa.

6.1 Hyvinvointialueen varautumisen yhteensovittaminen

Varautumisen johtamisesta ja vastuista määrätään Soiten hallintosäännössä ja johtosäännössä. Vastuu jakautuu poliittisille toimielimille, tietyille viranhaltijoille ja päätöksentekijöille sekä asiantuntija- ja ohjausryhmille.

Aluevaltuusto päättää varautumisen ja valmiussuunnittelun periaatteista ja resursseista osana Soiten strategiatyötä sekä toiminnan ja talouden suunnittelua.

Aluehallitus päättää varautumisen ja valmiussuunnittelun järjestämisen käytännön toteutuksesta aluevaltuuston päättämien periaatteiden mukaisesti. Aluehallitus nimeää kokonaisturvallisuudesta vastaavan viranhaltijan.

Turvallisuus- ja pelastuslautakunta seuraa ja raportoi turvallisuus- ja varautumisjärjestelyjen toteutuksesta, arvioi niihin liittyviä riskejä ja kehittämis- ja investointitarpeita, sekä tekee tarvittaessa turvallisuuteen ja varautumiseen liittyviä esityksiä aluehallituksella.

Kokonaisturvallisuudesta vastaava viranhaltija on hyvinvointialuejohtaja. Hyvinvointialueen kokonaisturvallisuudesta vastaava viranhaltija koordinoi varautumisen ja valmiussuunnittelun tehtävien ja toimeenpanon yhteensovittamista sekä raportoi aluevaltuustolle.

Varautumisen koordinaatioryhmän tehtävänä on koordinoida, valvoa ja toimeenpanna hyvinvointialueen varautumisen kokonaisuutta. Koordinaatioryhmä ohjaa hyvinvointialueen varautumista ja valmiussuunnittelua, kehittää häiriötilanteiden ja poikkeusolojen johtoryhmän toimintaa, antaa suunnitteluperusteet toimialojen valmiussuunnitelmien laadintaan, koordinoi ja yhteensovittaa ohjeiden laatimista sekä toimintamallien luomista häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin. Varautumisen koordinaatioryhmän muodostavat pelastusjohtaja, turvallisuus- ja valmiuspäällikkö sekä akuuttipalveluiden palvelualuejohtaja.

Suuronnettomuusvalmiuden ylläpitämistä ohjaa **suuronnettomuusvalmiuden ohjausryhmä**, jonka puheenjohtaja on turvallisuus- ja valmiuspäällikkö. Suuronnettomuusohjeen käytännön päivityksestä vastaa **suuronnettomuustyöryhmä**, jonka kokoa ja kutsuu koolle turvallisuus- ja valmiuspäällikkö.

6.2 Alueellisen varautumisen yhteensovittaminen Keski-Pohjanmaalla

Lupa- ja valvontaviraston tehtävänä on alueellisen yhteisen varautumisen järjestäminen varautumisen yhteistyöalueilla. Hyvinvointialue osallistuu varautumisen yhteistyöalueen valmiustoimikunnassa varautumisyhteistyön suunnitteluun, kehittämiseen ja seurantaan, riskiarvio- ja ennakointityöhön sekä alueellisiin valmiusharjoituksiin ja maanpuolustuskursseille.

Hyvinvointialue yhteensovittaa omaa varautumistaan sidosryhmien kanssa kahdenvälisesti sekä yhteistyöfoorumeja hyödyntäen. Varautumisessa huomioidaan vastavuoroisesti organisaatioiden toimintamallit, suorituskvyt ja tarpeet. Näin varmistetaan, että häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa hyödynnetään käytettävissä olevia voimavaroja tehokkaasti ja yhteistoiminta on saumatonta.

Virka-avun antamisen ja vastaanottamisen käytänteistä sovitaan etukäteen. Virka-apu- ja yhteistoimintaa harjoitellaan hyvinvointialueen kaikilla tasoilla.

Keskeisiä sidosryhmiä ovat alueen kunnat, Puolustusvoimat, poliisi, terveydenhuollon palvelujen tuottajat, evankelisluterilainen kirkko sekä Suomen punainen risti. Osan kanssa yhteistyöstä on laadittu yhteistyösopimus.

Toimialueet ja toimintayksiköt vastaavat oman varautumisensa yhteensovittamisesta sidosryhmien kanssa. Varautumisen henkilöstö koordinoi ja tukee toimialueita ja toimintayksiköjä varautumisen yhteensovittamisessa. Varautumisen koordinaatioryhmä vastaa varautumisyhteistyön kehittämisestä sekä toimialuerajat ylittävien kysymysten yhteensovittamisesta apunaan varautumisen henkilöstö.

Keski-Pohjanmaan Alueturva on maakunnallinen viranomaisten ja kriittisten toimijoiden turvallisuus- ja varautumisyhteistyön foorumi, jota johtaa pelastuslaitos. Alueturvan tehtävänä on alueellinen tilannekuvatoiminta, tiedon jakaminen varautumisesta ja hyvistä käytänteistä, varautuminen yhteisesti tunnistettuihin riskeihin, sekä varautumisen ja vasteen yhteensovittaminen.

Alueturvan **VSS-jaostossa** sekä **Sote valmiuden ja varautumisen yhteistyöryhmässä** laaditaan ja yhteensovitetaan väestönsuojelun sekä sosiaali- ja terveydenhuollon häiriötilanteiden suunnitelmia sosiaali- ja terveydenhuollon sekä väestönsuojelun varautumista koskevien asetusten mukaisesti.

Pandemiaryhmä on hyvinvointialueen ja Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon yhteinen työryhmä, joka valmistautuu selvittämään epidemioiden lähteitä ja etenemistä. Epidemiaselvitystyöryhmän toimenpidesuunnitelma päivitetään vuosittain.

Lisäksi hyvinvointialue osallistuu Maahanmuuttoviraston vetämän Laajamittaisen maahantulon koordinaatioryhmän, sekä Kokkolan kaupungin varautumisen johtoryhmän toimintaan.

7 Hyvinvointialueen varautuminen poikkeusoloihin

Erilaiset kriisit ja häiriötilanteet ovat nykymaailmassa usein vaikeasti ennakoitavissa. Suomen puolustuksen ylläpidon ensisijaisena tehtävä on huolehtia valtion alueellisesta koskemattomuudesta sekä mahdollisten hyökkäyksien torjunnasta. Suomen puolustuksella muodostetaan tarvittava ennaltaehkäisevä pidäke sotilaallisen voiman käytölle tai sillä uhkaamiselle. Suomessa erilaisiin turvallisuusuuhkiin vastataan kokonaisturvallisuuden sekä kokonaismaanpuolustuksen periaatteiden mukaisesti. Kokonaismaanpuolustus sisältää sellaiset kansalliset ja kansainväliset sotilaalliset sekä siviilialojen toimet, joilla turvataan sotilaallisen maanpuolustuksen toimintaedellytykset poikkeusoloissa. Suomeen kohdistuvien sotilaallisten uhkien arvioidaan liittyvän todennäköisimmin yleiseurooppalaiseen kriisiin tai olevan seurausta Suomen lähialueella kehittyvästä sotilaallisesta konfliktista.

Yhteiskunnan laaja-alainen vaikuttaminen, erilaiset kyberuhat sekä hybrdivaikuttaminen ovat myös osa nykypäivän kriisejä sekä sotilaallisia konflikteja. Soite varautuu erilaisiin häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin muun muassa valmius- ja varautumissuunnitelulla sekä muilla tarvittavilla toimenpiteillä, mukaan lukien moniviranomaisharjoittelu.

7.1 Varausjärjestelyt ja varaamisen vastuut

Osana jatkuvuudenhallintaa varmistetaan tarvittavan henkilöstön, ajoneuvojen ja rakennusten käytettävyys. Hyvinvointialueen varautumistehtävien edellyttämien henkilöiden, rakennusten ja ajoneuvojen tiedot on kirjattu pelastuslain 92 §:n mukaisiin varautumistehtävien rekistereihin. Pelastuslaitosten varautumistehtävien rekisteriin on kirjattu myös sellaisten henkilöiden tiedot, jotka pelastuslaitos varautuu tarvittaessa esittämään määrättäväksi väestönsuojelutehtäviin (valmiuslaki 116 §). Varautumistehtävien rekistereissä olevat henkilötiedot tarkistetaan vähintään viiden vuoden välein.

Toimialueet vastaavat henkilöstön VAP-varauksista itse. Varautumisen henkilöstö vastaa hyvinvointialueen ajoneuvojen ja työkoneiden sekä leasingajoneuvojen varaamisesta.

7.2 Hyvinvointialueen viranomaisten väestönsuojelutehtävät

Hyvinvointialueen eri viranomaisten vastuulle kuuluvia väestönsuojelutehtäviä ovat (vastuut merkitty sulkeilla):

- väestönsuojelutehtävien suunnittelun johtaminen sekä suunnitelmien ja toimeenpanon yhteensovittaminen (pelastustoimi)
- sodan ajan uhkien ja vaikutusten arviointi (pelastustoimi)
- väestönsuojeluhenkilöstön varaaminen ja kouluttaminen sekä poikkeusoloissa johtokeskusten ja -muodostelmien perustaminen (pelastustoimi, sosiaali- ja terveydenhuolto)
- väestönsuojelussa tarvittavien tilojen ja kiinteistöjen sekä pelastus-, sammutus-, raivaus- ja ensiapukaluston yms. tavaroiden haltuunotto (pelastustoimi)
- suojista huolehtiminen ja suojien käyttöönnoton ja rakentamisen valvonta ja määräykset (pelastustoimi sekä kiinteistön omistaja tai haltija)
- avustaminen elintärkeiden kohteiden säilyttämiseksi (pelastustoimi)
- väestön varoittamisen järjestelyt (pelastuslaitos)
- sammutus- ja pelastustoiminta (pelastustoimi)
- vaarallisten aineiden tiedustelu ja merkitseminen (pelastustoimi)

- puhdistustoiminta ja vastaavat suojelutoimenpiteet (pelastustoimi)
- lääkintähuolto, mukaan lukien ensiapu (terveydenhuolto)
- evakuointi eli suojavaistö tai väestön siirto (pelastustoimi)
- hoitolaitosevakuoinnit sekä potilaiden ja asiakkaiden vastaanotto evakuoitavista hoitolaitoksista (sosiaali- ja terveydenhuolto)
- tilapäismajoituksen järjestäminen ja tarvikkeiden jakelu onnettomuuden johdosta hätään joutuneille sekä valmiuslain 121 §:n nojalla siirretyille (sosiaalihuolto)

Lisäksi hyvinvointialueen pelastustoimen vastuulla on huolehtia väestönsuojelutehtävien edellyttämän toiminnan ja suunnitelmien yhteensovittamisesta paitsi hyvinvointialueen ja maakunnan muiden viranomaisten kesken. Pelastuslaitos johtaa ja yhteensovittaa väestönsuojelun suunnittelua ja toteutusta Alueturvan VSS-jaostossa sekä kahdenvälisesti.

Poikkeusoloissa valmiuslain toimivaltuuksien käytöllä mahdollistetaan väestönsuojeluun vaadittavien voimavarojen kasvattaminen sekä väestönsuojelutehtävien menestyksellään hoitaminen. Hyvinvointialue ja kunnat perustavat ennalta valmistellut väestönsuojelumuodostelmat tukemaan normaaliolojen voimavaroja väestönsuojelutehtävien hoitamista.

Väestö varaudutaan riskiarvion ja uhkatilanteen mukaisesti suojaamaan olemassa oleviin väestönsuojeliin, poikkeusoloissa rakennettaviin tilapäisiin suojiin, mahdollisimman hyvän suojan antaviin sisätiloihin tai viimekädessä evakuoimalla väestö vaarallisilta alueilta. Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen kannalta kriittiset kohteet suojataan yhteistyössä muiden viranomaisten ja toiminnanharjoittajien kanssa. Väestön henkistä kriisinsietokykyä tuetaan mm. viestinnällä.

Ympäristöterveydenhuollon ja ELY-keskusten kanssa varaudutaan toimenpiteisiin käyttöveden, elintarvikkeiden ja kiinteistöjen suojaamiseksi ja puhdistamiseksi kontaminaatiolta.

Väestönsuojeluun varautuminen, väestönsuojelumuodostelmat ja väestönsuojelutehtävien toimeenpano on kuvattu salassa pidettävässä Keski-Pohjanmaan väestönsuojelusuunnitelmassa, jonka ylläpidosta vastaa pelastuslaitos ja jonka laadintaan osallistuu Alueturvan VSS-jaosto.